

Jahwe, niewolnictwo i ofiary z ludzi

Autor tekstu: **Krzysztof Sykta**

Dygresje starotestamentowe cz. 3

Jahwe i handel niewolnikami

„Przed Bogiem wszyscy jesteśmy równi”. Jedno ze sztandarowych haseł chrześcijan, w kontekście historycznym i roli, jaką odgrywał Kościół w konserwacji status quo już od czasów rzymskich po wszelakie rewolucje, zarówno obyczajowe jak i społeczne, jawi się jako kolejny pusty slogan eklezjastycznej propagandy, skierowanej ku maluczkim, czyli typowemu stadku wiernych, zatrwożonych Słowem Boga wydobywającym się z ust równie boskiego kapłana. Przed Bogiem wszyscy jesteśmy więc równi, ale są równi i równiejsi, co widać ma każdym kroku. Inną kwestią pozostaje status niewolników, którzy w Starym Testamencie traktowani są jak majątek ruchomy i wobec których stosowane są inne prawa, jak i wobec tych, którzy dokonują względem nich aktów gwałtu. Jeśli przykładowo za zabójstwo człowieka nakładana jest kara śmierci, tak za zabójstwo niewolnika grzywna, podobnie spółkowanie z niewolnicą należąca do innego człowieka nie jest traktowane jako cudzołóstwo tylko występki wymagający ofiary z barana **[1]**. Jeżeli pan przyczyni się do śmierci własnego niewolnika może nawet całkowicie uniknąć jakiegokolwiek kary, o ile ten będzie konać jeszcze z dzień lub dwa:

21:20 Jeżeli ktoś pobije kijem swojego niewolnika albo swoją niewolnicę tak, że umrą pod jego ręką, winien być surowo ukarany.

21:21 Jeżeli jednak przeżyją dzień lub dwa, to nie będzie podlegał karze, gdyż są jego własnością.

Ot, jak widać bóg jest miłosierny.

Szczegółowe wytyczne i przepisy dotyczące – de facto – handlu żywym towarem, znajdziemy zarówno w Ks. Kapłańskiej (III Mojż.):

25:44 Co do twojego niewolnika i twojej niewolnicy, których chciałbyś mieć, to niewolników i niewolnice kupujcie od narodów, które są wokoło was.

25:45 Również spośród synów osiedleńców mieszkających z wami kupujcie ich i spośród ich potomków, którzy są z wami, których zrodzili w waszej ziemi. Oni mogą być waszą własnością.

25:46 Będziecie ich przekazywać po sobie na dziedziczną własność synom swoim na zawsze. Jako niewolników mieć ich będziecie. Lecz z waszymi braćmi, synami izraelskimi, nie będziecie obchodzić się surowo.

jak i Wyjścia (II Mojż), gdzie znajdziemy również pozwolenie na sprzedaż i zniewalanie własnych córek:

21:02 Jeżeli kupisz niewolnika hebrajskiego, sześć lat służyć ci będzie, a siódmego wyjdzie na wolność bez okupu.

21:03 Jeżeli sam przyszedł, odejdzie sam; a jeżeli był żonaty, i żona z nim odejdzie.

21:04 Jeżeli jego pan dał mu żonę, a ona urodziła mu synów lub córki, żona i jej dzieci należeć będą do pana, a on odejdzie sam.

21:05 Jeżeli niewolnik oświadczy wyraźnie: Miłuję mojego pana, moją żonę i moje dzieci i nie chcę wyjść na wolność,

21:06 Wtedy jego pan zaprowadzi go przed Boga, potem postawi go u drzwi albo u odrzwi i przekłuje mu pan jego ucho szydłem, i będzie niewolnikiem jego na zawsze.

21:07 Jeżeli zaś ktoś sprzeda swoją córkę jako niewolnicę, to ona nie odejdzie, tak jak odchodzą niewolnicy.

21:08 Jeżeli nie spodoba się swemu panu, który ją przeznaczył dla siebie, niech ją pozwoli wykupić. Jednak nie ma prawa sprzedać jej obcemu ludowi, bo postąpiłby wobec niej wiarołomnie.

21:09 Jeżeli przeznaczył ją dla swego syna, postąpi z nią według prawa dotyczącego córek.

Na ile szacowana jest wartość niewolnika? Jeśli zabodzie go wół, właściciel otrzyma 30 sykli srebra rekompensaty, a zwierzę zginie **[2]**. Tak przy okazji. Jakże łatwo dzisiaj

frustratom religijnym przedkładać na światło dzienne cytaty np. nt zabijania homoseksualistów, jako prawo nadane przez Boga, pomijając wersety przed czy po. Bo może wtedy okazać się, że Jahwe bogiem miłościwym nie jest, płód nie jest dla niego człowiekiem [3], równie naturalne, co mordowanie gejų jest składanie ofiar z ludzi, zabijanie czarownic, palenie nierządnic na stosach czy, z innej beczki, wielożeństwo, tudzież niewolnictwo. Boski Humanitaryzm!

Jahwe, cena człowieka i ofiary z ludzi

Dla wielu działalność kościelna ma charakter nie tyle religijny, co biznesowy, co szczególnie widoczne jest w czasach społeczeństwa konsumpcyjnego. Religia staje się towarem, zbawienie, odpuszczenie grzechów, ślub, pogrzeb, możliwość zobaczenia swego pasterza na kolędzie. Wszystko ma swoją cenę, choć niekoniecznie wartość. W zasadzie nic nowego i nawet Stary Testament zawiera fragmenty dosyć wymowne i specyficzne w kontekście wartości człowieka wobec Boga. Przy okazji przyjrzeć się możemy kolejnym sposobom na kreatywne tłumaczenie oryginalnych treści, po to, by jak najbardziej były przyswajalne dla chrześcijańskiego odbiorcy.

27 rozdział Księgi Kapłańskiej zawiera szczegółowe zapisy poświęcone kwestiom ofiar wotywnych, kolejno z ludzi, zwierząt, domów i ziemi, przeznaczanych dla kasty kapłańskiej, ich wykupu oraz zasad „taboo”. Nas interesują pierwsze fragmenty, gdzie przedstawiony jest cennik osobowy „ludzkich dusz”, czytaj: ludzi, i który to fragment przeróżnie jest interpretowany i tłumaczony. Spójrzmy na przekład B. Warszawskiej, gdzie mowa jest o „jakichś ślubach dotyczących jakichś osób”:

27:01 I przemówił Pan do Mojżesza tymi słowy:
27:02 Mów do synów izraelskich i powiedz im tak: **Jeżeli kto składa Panu jakieś szczególnie ślubowanie dotyczące jakichś osób według twojej oceny,**
27:03 To twoja ocena będzie taka: Za mężczyznę od dwudziestu lat do lat sześćdziesięciu będzie twoja ocena wynosiła pięćdziesiąt sykli srebra według sykla świątynnego.
27:04 Jeżeli to jest kobieta, to twoja ocena będzie wynosiła trzydzieści sykli.
27:05 Jeżeli chodzi o młodzież od pięciu do dwudziestu lat, to twoja ocena będzie wynosiła za rodzaj męski dwadzieścia sykli, a za rodzaj żeński dziesięć sykli.
27:06 Jeżeli chodzi o dziecko od jednego miesiąca do pięciu lat, to twoja ocena będzie wynosiła za dziecko płci męskiej pięć sykli srebra, a za dziecko płci żeńskiej twoja ocena będzie wynosiła trzy sykle srebra.
27:07 Jeżeli chodzi o sześćdziesięcioletniego i wyżej, to za mężczyznę twoja ocena będzie wynosiła piętnaście sykli, a za kobietę dziesięć sykli.
27:08 **Jeżeli jest za ubogi, aby zapłacić według takiej twojej oceny, postawią go przed kapłanem, a kapłan go oszacuje. Zależnie od tego, na ile stać ślubującego, kapłan go oszacuje.**

Jak widać nawet ubogi nie może liczyć na ulgę finansową w oczach Pana, a wartość kobiety jest mniej więcej o 1/3 mniejsza od mężczyzny, ale nie to nas w tej chwili będzie interesować, tylko samo kontekst znaczeniowy. Jaki jest więc sens początkowego fragmentu i czego dotyczy?

Poza tym, co to jest „jakieś szczególnie ślubowanie” względem „jakichś osób”? Słaby dzień boskiego kronikarza czy problemy z tłumaczeniem biblijnych specjalistów? Bez problemu można przyjąć za pewnik drugą opcję. Biblia Tysiąclecia ma tutaj przekład równie niedookreślony:

02 Mów do Izraelitów i powiedz im: **Jeżeli kto chce się uiścić ze ślubu, według twojej oceny dotyczącego jakiejś osoby wobec Pana,**

Czasami powtarzalność pewnych zwrotów w polskich przekładach nowo- i starotestamentowych każe mi zastanawiać się, kto od kogo kopiował i kim się wzorował bo uzyskanie tak podobnych sformułowań przy samodzielnej pracy jest wręcz niemożliwe. Dla równowagi podamy jeszcze tłumaczenie Świadców Jehowy, które czasami, a raczej często, mnie zadziwia, z jednej strony dosłownością, z drugiej – używaną stylistyką i słownictwem:

27:2 "Przemów do synów Izraela i powiedz im: **'Jeśli ktoś składa szczególny ślub, ofiarując Jehowie dusze według wartości szacunkowej,**

Brzmi ciekawiej. Wartość szacunkowa duszy? Dosłowniej powinno brzmieć:

ofiarując Jehowie ludzi według wartości szacunkowej,

W wersji B. Żydowskiej czytamy:

27:2 *Speak to the Israelites and say to them: [This is the law] when a person expresses a vow to donate to God the endowment valuation of a person.*

27:3 *The endowment valuation of a 20 to 60 year old male shall be 50 shekels according to the sanctuary standard.*

27:4 *For a woman, this endowment valuation shall be 30 shekels.... [4]*

Święty przekład New Living Translation ma tutaj z kolei:

2 "Give the following instructions to the people of Israel. If anyone **makes a special vow to dedicate someone to the Lord by paying the value of that person**, 3 here is the scale of values to be used. A man between the ages of twenty and sixty is valued at fifty shekels[a] of silver, as measured by the sanctuary shekel. ...

8 If you desire to make such a vow but cannot afford to pay the required amount, take the person to the priest. He will determine the amount for you to pay based on what you can afford. [5]

Przekład dosłowny z jęz. hebrajskiego brzmi:

27:2 *Przemów do synów Izraela i powiedz im: Jeśli mężczyzna składa „nadzwyczajne poświęcenie” zgodnie z wyceną osób (dosł. dusz) dla Yhwh,*

27:3 *wycena mężczyzny w wieku od 20 do 60 lat wyniesie 50 szekeli, wg standardu świątynnego;*

27:4 *w przypadku kobiety wycena wyniesie 30 szekeli.*

„Pala” oznacza coś nadzwyczajnego, niecodziennego, szczególnego, „neder” – ślub, poświęcenie, ofiarę, wotum, przysięgę, ślubowanie. „Erek” to wartość przeliczeniowa, oszacowanie, wycena, przeliczenie, ale też opodatkowanie, cena, proporcja. Możliwość jest sporo. „Nefesz”, podobnie jak greckie psyche, oznacza duszę, w szerszym znaczeniu – osobę, (poza tym życie, tchnienie – stąd „duszę” mają również zwierzęta, bo „żyją”).

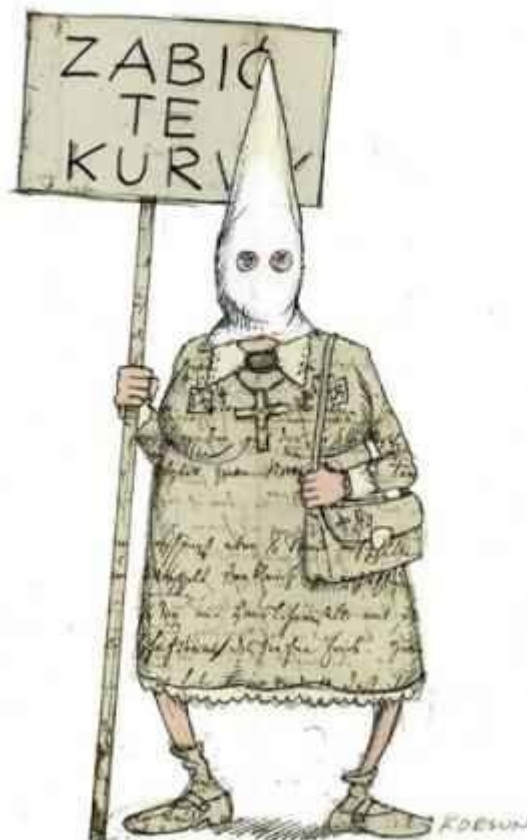
Jak widać, mamy tu do czynienia ze zwykłym cennikiem usług kapłańskich, bo kiedy niewiadomo o co chodzi – chodzi o pieniądze, zresztą w kolejnych wersach, mamy szczegółowe zapisy dotyczące ofiarowywania lub poświęcania majątku: zwierząt czystych i nieczystych, domów, pól. Można zadać pytanie czy pierwszy fragment nie dotyczy przypadkiem ofiar z niewolników (zapłaty za „uświęcanie”)? Dwa fragmenty wskazują na poprawność takiego toku rozumowania, wersety 28 i 29, związane z kwestiami „tabu” – „całkowitego poświęcenia”:

27:28 "Surely anything which a man **permanently dedicates** to the Lord from all that belongs to him, **whether from people, animals, or his landed property**, must be neither sold nor redeemed; anything permanently dedicated is most holy to the Lord. 27:29 Any human being who is permanently dedicated must not be ransomed; such a person must be put to death.

Użyty tu zwrot „ludzie” „człowiek” *de facto* oznacza niewolników i tak jest tłumaczony przez Rabbiego Rashi i w przekładzie żydowskim, gdzie występuje termin „slave”. Mowa również o całkowitym poświęcaniu tego co jest własnością danej osoby z jego majątku – niewolników, zwierząt i ziemi. Poza tym przyjęte stawki są zbieżne z wartością rekompensaty za utratę niewolnika.

Zwróćmy uwagę na tłumaczenie NLL:

28 "However, anything specially set apart for the Lord—whether a person, an animal, or

family property—must never be sold or bought back. Anything devoted in this way has been set apart as holy, and it belongs to the Lord. 29 **No person specially set apart for destruction may be bought back. Such a person must be put to death. [6]**

„Całkowite poświęcenie”, hebr. charam, tłumaczone w BW jako „klątwa” oznacza uświęcenie poprzez całkowite zniszczenie lub oddanie na własność. To samo słowo oznacza zarówno uświęcenie, dedykowanie, jak i – głównie — zamordowanie, zaszlachtowanie, eksterminację i nie jest to zbieżność przypadkowa [7]. Przy normalnej ofierze dla Boga stosowane jest słowo „zebach” [8] W większości przypadków oznacza eksterminację, mordowanie i rzeź, tak jak w V Mojż 3:6 i wielu innych wersetach opisujących mordy wojsk izraelskich. Tłumacze stosują tutaj różne pobożne sztuczki, zamiast „wymordować” pisząc o „bożym sądzie” „świętej destrukcji” czy „klątwie”. Niektórzy piszą w miarę wprost, tak jak w przekładzie NASB „o całkowitym zniszczeniu”, NET używa słów „poddąć pod boski sąd”, Biblia Warszawska stosuje następujący wybieg:

3:6 **Obłożyliśmy je klątwą** [cherem], podobnie jak uczyniliśmy z Sychonem, królem Cheszonu, **wykonując klątwę** [cherem] nad każdym miastem, mężczyznami, kobietami i dziećmi.

Biblia Tysiąclecia po raz kolejny ma przekład identyczny (lub na odwrót, nie będę dociekał, kto od kogo kopiował udając tłumaczenie):

06 **Obłożyliśmy je klątwą**, jak uczyniliśmy Sichonowi, królowi Cheszonu; **klątwe podlegało** miasto, mężczyźni, kobiety i dzieci.

07 A wszystkie zwierzęta i łup z miasta zostawiliśmy dla siebie.

Przekład dosłowny powinien brzmieć:

Wyrzneliśmy [ich], tak jak zrobiliśmy to z Sychonem, królem Cheszonu, wyrzneliśmy [ich] mężczyzn, osiedla, kobiety i małe dzieci. Ale wszystkie stada i to, co udało się splądrować w miastach zostawiliśmy sobie.

Podobnie w V Mojż. 20.16-17 czytamy w oryginale:

Nie zachowasz przy życiu żadnej żywej istoty. Zamiast tego wymordujesz [wyrznieisz] wszystkich Hyttytów, Amorytów, Kananejczyków, Peryzzytów, Hywytów i Jebuzytów – tak jak ci rozkazał JHWH Elohim.

W polskich przekładach mowa jest oczywiście o „nałożeniu klątwy”. Piękny eufemizm. Ile jeszcze takich kwiatków możemy znaleźć w Biblii? Dziesiątki. Jedynie przekład Świadców Jehowy pisze zgodnie z prawdą: **bezwarunkowo masz ich przeznaczyć na zagładę.**

I teraz to samo słowo, które stosowane jest niemal zawsze jako opis (uświęconego?) mordu i zarzynania odniesione zostaje do niewolnika podarowanego Świątyni. Niewolnik przeznaczony „na zniszczenie” nie może być odkupiony, podobnie jak zwierzęta. „Taka osoba musi zostać zabita”:

Każdy człowiek, który zostanie poświęcony przez obłożenie klątwą, nie może być wykupiony, lecz poniesie śmierć. [9]

I po raz kolejny spójrzmy na tekst oryginalny:

Każdy „przeznaczony do zgładzenia” [cherem], który ma być zgładzony [cherem] spośród ludzi, nie może zostać wykupiony – bezwarunkowo zginie.

Każdy niewolnik przeznaczony na mord rytualny nie zostanie odkupiony – bezwarunkowo zginie.

Powyższe wersety mówią więc wyraźnie nie tylko o handlu ludźmi, ale również o usankcjonowanym przez Boga składaniu ofiar z ludzi.

Zobacz także te strony:

[Relatywizm etyczny Biblii](#)

[Chryścianizm a niewolnictwo](#)

[Dygresje starotestamentowe: Jahwe czy Jehowa?](#)

[Dygresje starotestamentowe: Genesis](#)

Przypisy:

[1] Jeżeli nie napisano inaczej – wszelkie przekłady wg tzw. Biblii Warszawskiej: *Biblia, to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1981. III Mojż. 19:20-21: Jeżeli mężczyzna będzie obcował cielesnie z kobietą, a ona jest niewolnicą

przeznaczoną dla innego męża, lecz jeszcze nie wykupioną z niewoli lub jeszcze nie obdarzoną wolnością, należy go ukarać, lecz nie będą ukarani śmiercią, gdyż ona nie została wyzwolona. Przyprowadzi więc jako swoją ofiarę pokutną dla Pana do wejścia do Namiotu Zgromadzenia barana ofiary pokutnej.

[2] 2 Mj 21:32 *Jeżeli wół zabodzie niewolnika albo niewolnicę, należy dać jego panu trzydzieści sykli srebra, a wół będzie ukamienowany.*

[3] 2 Mj 21:22 *Jeżeli dwaj mężowie się biją, a przy tym uderzą kobietę brzemienną tak, że poroni, ale nie poniesie dalszej szkody, to sprawca zapłaci grzywnę, jaką mu wyznaczy mąż tej kobiety, a uści ją w obecności rozjemców. 21:23 Jeżeli zaś poniesie dalszą szkodę, to wtedy da życie za życie.*

[4] [Navigating the Bible II](#); użyty tu zwrot *Endowment valuation* oznacza wartość dotacji, obdarzenia, zapisu.

[5] [BibleGateway.com](#)

[6] *Ibidem*

[7] Komentarz NLL: *The Hebrew term used here refers to the complete consecration of things or people to the Lord, either by destroying them or by giving them as an offering.* Por. również definicję słowa *charam*: NeXt Bible, [charam <02763>](#)

[8] NeXt Bible, [zebach <02077>](#)

[9] *Biblia, to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, op.cit., III Mojż. 27:29*

Krzysztof Sykta

Zajmuje się głównie biblistyką i religioznawstwem. Skończył ekonomię, jest dyrektorem w izbie gospodarczej i redaktorem w Magazynie Przedsiębiorczości i Integracji Lokalnej IMPULS. Redaktor naczelny ezynu Playback.pl

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 11-08-2008)

[Oryginał..](#) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6009>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest

Racjonalista.pl Strona 5 z 6

zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl